

Parcerisses

Rajadell

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Serra de Palomes-Vall del torrent de Can Torra. El Racó. Parcerisas. SO del terme.
Emplaçament	Camí de les Casetes a cal Braquets. Seguir pel camí de can Torra i després de l'Oliver camí a dreta
Alçada:	500
Coordenades:	
Latitud:	41.70845
Longitud:	1.68343
UTM Est (X):	390467
UTM Nord (Y):	4618244

Classificació

Número de fitxa	08178 - 53
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Modern Contemporani
Segle	XVI-XXI
Estat de conservació	Bo
Notes de conservació:	Totalment restaurat al segle XXI
Protecció	Legal
Observacions protecció:	AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 45)
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	Ref. Cad: 08177A00900008
Autoria de la fitxa	PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-21
Data de registre de la fitxa:	dv., 26/02/2021 - 01:00

Descripció

Masia composta per dos cossos adossats de caràcter residencial i, a la part posterior, un pati amb dependències a l'entorn.

La casa es va anar engrandint des del cos original del nord cap al sud, amb ampliacions successives. Actualment s'hi observen dos cossos ben diferenciats, amb orientació oposada de les teulades. Tot el conjunt es troba sobre un pujol aterrossat amb grans murs de contenció fets amb enormes blocs de pedra, que enlairen les estructures originals.

El cos del nord (segurament el més antic) té planta rectangular, força allargada, amb coberta a doble vessant amb el carener perpendicular a la façana (amb dobles motlures al ràfec). Consta de planta baixa més un pis i golfes. Pel costat NE, presenta un gran portal d'accés de punt rodó amb grans dovelles de bona factura. Just a sobre hi ha un balcó amb reixa de ferro i obertura rectangular amb llinda i brancats de lloses. A la dreta del portal hi ha un cos afegit. La resta d'aquesta gran façana NE presenta altres finestres emmarcades amb pedra. El portal està al capdamunt d'una rampa que amb aterrossaments serpenteja la part NE de l'edifici fins arribar al portal. Aquest accés actualment dona al celler, on hi ha unes quantes botes de fusta grossa i prima, muntades a dins. Als baixos hi ha les quadres i altres dependències i al primer pis, una gran sala i diversos dormitoris. Aquest edifici era originalment la casa de l'Amo.

El cos de migdia és de planta més quadrada i té coberta a quatre vessants. Consta de planta baixa més dos pisos i golfes. La planta baixa té molta alçària i està dotada de dues grans arcades a la façana de migdia (SE), actualment exemptes (conformen un cobert obert). Antigament era un corral però devia haver estat la pallissa. Les dues últimes plantes estan definides per una doble eixida o galeria també amb arcades (3 a cada planta) amb arcs escarsers, des d'on s'albira un magnífic panorama de la vall. Les finestres estan emmarcades amb carreus de pedra. S'accedeix al primer pis per una escala que té la barana i graons de pedra picada. Aquesta part de casa fou la residència dels amos i té elements decoratius que demostren la seva riquesa a la segona meitat del segle XIX i uns gustos assimilables

a la burgesia urbana de l'època. Destacaríem els llits i la fusta treballada de les portes. Després de la desaparició dels Parcerisas, aquesta part de casa va ser ocupada pels masovers. Es per això que se'n diu la casa dels masovers, en relació a la casa nord, la des amos, i tot i no ser realment així.

Davant de l'edifici hi ha coberts moderns.

Entre els dos cossos hi ha un passadís ample, en part obert al cel, en part cobert amb voltes, amb un portal a cada cap.

El material constructiu del mas està caracteritzat per carreus més o menys escairats (l'any 1993, al PEP, es documentaven restes d'arrebossat beix clar a la façana principal). L'edifici va ser restaurat als volts de 2010, de manera força respectuosa amb els elements originals, tot i que llueix façanes de pedra vista a tot arreu. El parament sembla més antic al cos del nord. Les galeries de la façana sud deuen ésser del segle XIX. Hi ha un pati interior entre els dos edificis.

En el pati posterior, que s'ha construït mitjançant un aterrossament del terreny (costat SO del conjunt) s'hi constata les façanes posteriors dels dos edificis. Sobretot s'hi observa la façana del cos de migdia (casa dels masovers) amb un portal d'entrada amb dovelles de pedra i arc escarser. A la façana s'observen també diverses finestres amb brancals i ampit de pedra. Hi ha uns coberts adossats, amb un pou, al costat dret.

Separades dels dos edificis principals, i al voltant del pati, es troben un seguit de dependències al sud. Destaca el cos exempt al SO, amb coberta a una vessant, que conserva una premsa i un molí d'oli sencer, força gran, del 1857 segons una inscripció. Té dos grans portals. A la part oposada hi ha una construcció típica amb sis tines (tant cilíndriques com quadrades). Es tracta de tres construccions adossades però de diferents moments. La més moderna, segons una inscripció, és del 1913. Una d'aquestes últimes tines restava, el 1993, inacabada. També hi ha la pallissa sense teulada, ja que es va cremar en l'incendi de 1980. Al SO de la casa, a 180 m., hi ha la Font de Parcerisses (fitxa 415) i a 190 m., un forn d'obra o teuleria (fitxa 416).

Observacions:

Escrit Parcerisas o Parcerissa en alguns mapes i altres fonts. Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 54), amb el nom de Parcerisses. En el catàleg de bens protegits 2014 està fitxada com a Àrea d'Expectativa Arqueològica (num. 45), amb el mateix nom.

Masia assentada sobre un petit turó (encimbellada i destacada sobre un podi envoltat de terrasses amb enormes pedres de folre). L'entorn pròxim és ocupat per conreus de no gaire extensió.

Per anar-hi cal prendre el camí de les Casetes al Sud. A cal Braquets seguir pel camí de can Torra al Sud i passat ca l'Oliver hi ha un trencall a la dreta.

Es tracta d'un interessant exemple de masia forta, de clar origen medieval, desenvolupada constructivament entre els segles XVI i XIX. Com a element destacat hi ha el molí d'oli.

Presenta diverses inscripcions gravades:

- Dovella central de la façana oest: 1580
- Llinda del balcó de la façana est (cos intermedi): 1794
- Llinda de la tanca del pati (reaprofitada): 1802
- Pedra reaprofitada al pati: 1809 (provinent de la teuleria)
- Inscripció en ciment a les tines: José Montfort Año 1913.
- Llinda del portal del cos del molí d'oli: MA FASIT PER FRAN CO PARCERISAS LO ANY 1857

Dins del cobert hi ha una premsa amb el dau gravat amb l'any 1857, una altra premsa més petita i moderna, un trull de tracció animal, amb tots els complements, i una màquina de sedassar farina, amb una inscripció a la part superior que diu "Joan Parcerisa me fecit fer lo any 1802".

Les fotos del PEP 1993 documenten les façanes arrebossades amb un clor blanc cru. Actualment l'arrebossat ha desaparegut i totes les façanes mostren la pedra vista. Tot el conjunt va ser objecte d'una ambiciosa rehabilitació als volts de l'any 2010. Vers el 2017-18 es va convertir amb un equipament d'hostatgeria rural, on s'hi fan events: àpats, banquets, casaments. Compta amb dos apartaments amb capacitat per 18 persones (10 + 8) <https://www.masiaparcerisas.com/allotjament-rural/>

A l'entorn, a l'aire lliure, actualment hi ha un carro i una mola de molí de pedra.

Història

El nom medieval d'aquest mas era El Guas, segons Rafat (1993). Segons Molins (2020:224), el mas Parcerisses correspondria a la Torre del Noguer, que Rafat identificava amb l'actual Torre del Forn. Al segle XV, com la majoria de masos de la vall del torrent de can Torra (aleshores anomenat torrent de Montalar), fou abandonat.

Entre 1495 i 1500, Lluís de Rajadell, el senyor del terme, fa un establiment a Gabriel Torrellardona, provinent del mas amb el mateix nom de Castellfollit del Boix, en els masos de l'Oliver, el Guas (l'actual Parcerisses) i altres de més petits.

Molins (2020:224-34) comença el seu detallat relat sobre els estadants de Parcerisses el 1529, quan documenta que Francesc o Franci Torrellardona Camp tenia el Mas del Noguer, així com les terres dels masos rònecs Benetes, Valls i Picó. Havia nascut al Mas Oliver, fill de Gabriel i Joana Camp. Franci es casa el 1519 amb Miquela Grau. Va ser un dels caps de casa (de les poques que hi havia llavors habitades) a respondre a la crida del senyor el 1551. El 1559 Francesc Torrellardona, del Noguer, fa una permuta de terres amb Joan Torrellardona (nebot seu?), de Ca l'Oliver. Aquell cedeix els masos Benetes i Picó a canvi del mas Guas (Parcerissa) (Informacions publicades per Rafat 1982 i 1993, extretes de sengles pergamins conservats al mas Oliver, i confirmades per Molins, 2020: 224). Amb els anys, el cognom Torrellardona es va escurçar i es va convertir en Torra, mentre que les cases van ser anomenades Torre del Noguer i Torre de l'Oliver. Al segle XVII va ser habitual anomenar Francitorra als de la Torre del Noguer, un recordatori dels seus orígens.

L'hereu de Franci Torra serà Gaspar Torra Grau. La casa s'amplia; la inscripció en una dovella del 1580

podria correspondre a aquest moment. Tenia molts mossos occitans treballant al mas, però s'endeutà. El 1584 va ser parcialment embargat, i el 1585, excomunicat per deutes (al cap de sis dies va pagar religiosament). Mor el 1596. L'hereu es Miquel Torra, i el següent, el seu germà Gaspar. Gaspar Torra del Noguer Junyent mor el 1622 sense descendència i la heretat passa a un nebot, anomenat també Gaspar, Gaspar Torre Campserver. El succeeix el seu fill Joan Torra Centelles. No va tenir fills mascles i la pubilla, Victòria, es casà amb Josep Solà, d'Oló. Aquest pubill arriba a la casa el 1669 i administra la heretat. L'inventari de bens que es conserva palesa la prosperitat i riquesa del mas, tot i els deutes. Solà, que adopta l'aliès Torra o Francitorra, cancel·la antics deutes i a partir de 1668 arrenda les terres a diversos masovers (es veu que no estava gaire interessant a fer de pagès). S'hi produïa gra, olives, figues, verema, així com ovelles i cabres. El matrimoni no té fills i l'herència entra en disputa. Maria Anna, germana de Victòria, n'és la hereva i acompanyada del marit Jaume Cases, prenen possessió del mas el 1707. Però qui finalment s'endú els drets es una altra branca familiar, la que descendia d'Agnès, una altra germana de Victòria. Agnès es va casar amb Bonifaci Sociats i van tenir una filla també dita Victòria, que es va casar amb Joan Parcerisas de Sant Salvador de Guardiola. Així va ser com Joan Parcerissa, fill de Joan i Victòria, va heretar els drets de sa mare difunta el 1708 i va esdevenir el primer Parcerisses amo del mas. Els Parcerisas, en paral·lel, conservaven terres a Guardiola.

A finals del segle XVIII i al segle XIX els Parcerisses va iniciar una política de recolonització de les seves terres, amb la intenció d'intensificar l'explotació agrària. El 1748 Joan Parcerisses era el batlle del poble i, complint ordres del senyor, va fer llegir una crida a la plaça en què es prohibia la tinença d'armes a particulars. L'herència passa al seu net Joan Parcerisa Puigdellívol (mort el 1804), i després al fill d'aquest, Francesc Parcerissa Marsinyac. Mor el 1836 sense fills mascles vius, i la seva filla i pubilla Maria Parcerissas Massana hereta el mas. Es casa amb Joan Fontanelles el 1824. Només engendren filles. Hereta la pubilla Josepa Fontanellas, que es casa el 1843 amb Francesc Parcerisas Boladeras, cosí de la seva mare. El cognom Parcerissas s'havia perdut a l'anterior generació, i ara es recupera gràcies a una altra branca familiar. El 1862 la Josefa i el veí Josep Torra del Forn van acordar subvencionar, a mitges, els estudis d'un seminarista dit Josep Guitart per tal d'assegurar-se els serveis personals del futur sacerdot. La despesa ascendia a 100 ducats anuals i la Josefa va garantir-ne el pagament hipotecant la Caseta de Parcerisses. Aquesta casa, la Casa Nova de Parcerisses o Cal Piteu (fitxa 55), havia estat edificada pels Parcerisses cap el 1780, a uns 700 m. del mas, i l'exploten com a masoveria. En terrenys d'aquesta casa hi construeixen una bassa, tal com resa la inscripció "Me fesyt per Francysco Parcerysas y Josepa Fontanellas en lo añ 1866". Cap a mitjan o finals del segle XIX s'aixecaren a la vora del torrent de cal Torra o de cal Xic les tres cases de cal Xic, Montfort i la Caseta. Eren propietat de parcers que treballaven les terres de Parcerisses, que limitaven al torrent amb les de l'Oliver. D'altra banda, sabem, per la inscripció a la llinda, que el molí d'oli que hi ha al barri del mas fou bastit per Francesc Parcerisses el 1857.

A la mort de la pubilla Josepa (morta el 1870) i del consort Francesc (mort el 1889), la propietat passa al fill d'ambdós, Joan Parcerissas Fontanellas. Aquest t'endeutà i el 1877 va hipotecar la hisenda. El mas no superà la crisi de la fil·loxera. El 1893 els Parcerisses perden el mas en una subhasta, que va anar a mans del seu principal creditor, Joan Parcerisses Malet de Barcelona (no sabem si era família). El 1896 aquest ven la finca a Josep Playà Moncunill, un metge de Manresa originari de Castellgalí. La propietat va passar al seu fill Josep Playà Vilarasau, qui el 1927 va pagar els drets reals de l'herència. La seva filla, la pubilla Maria Carme Playà Belderrain, que era infermera, va casar-se amb Valentí Masachs Alavedra (Manresa 1915-1980), cèlebre doctor en geologia. Actualment la casa segueix en mans de la família Masachs Playà. El 2001 la van vendre però la van recomprar el 2007, davant el seu deteriorament. Posteriorment ha estat objecte d'importants reformes.

Es diu que a can Parcerisses, a la retirada, el 1939, mentre els soldats republicans sortien per una porta, els soldats nacionals perseguïdors entraven per l'altre.

Al nucli antic també hi ha dos cases amb el cognom Parcerisses en dues llindes gravades: una que diu "casa de Joseph Parcerisas 1826", a la plaça de l'Era, 2, i una altra que diu "Any 1830 Casa de Pere Parsarisas" a Cal Gili, al carrer Mestre Ramon Planes num. 4. Desconeixem si tenen relació amb la casa. Molins distingeix entre el cognom (Parcerissa, singular) i la casa (en plural).

Bibliografia

RAFAT (1986). Festa de Sant Sebastià.

RAFAT (1984)

RAFAT (1987)

RAFAT, Francesc (1982). "Demografia de Rajadell al segle XVI" a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134.

MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. Pp 224-34

